

Les i dette nummer:

- Hva gjør teologene? s. 3
- Det permanente diakonat s. 8
- Er kirken på glid? s. 11
- Protokoll fra årsmøtet s. 13
- Det katolske Spania s. 14
- Selvransakelse s. 16
- Demokratiser kirken! s. 21
- m.m.

Nyhetsbrev nr. 2/2010

La flere få høre hva *du* mener

Innlegg til Nyhetsbrevet sendes til red@ogsavierkirken.no. Vi ønsker dialog og ytringer!

Redaktør: Anne Helene Utgaard

www.ogsavierkirken.no

Også vi er kirkens høstseminar 2. oktober:

Kirkens kulturkollisjon: Gudgitte kjønnsroller mot sekulære menneskerettigheter

Denne gang tar vi opp et tema som har vært aktuelt i kirken i lang tid, men som stadig blir mer utfordrende for oss som katolske kristne: Kirkens kulturkollisjon: Gudgitte kjønnsroller mot sekulære menneskerettigheter.

Til å snakke om dette emnet har vi invitert seniorprofessor i teologi, Kari Elisabeth Børresen.

Kari er kjent både i inn- og utland for sin omfattende forskning rundt teologi og kjønnsmodeller. I Roma kaller hennes fagfeller henne "carissima matriarca", den kjæreste matriark. Tidsskriftet *Apollon*, Forskningsmagasin fra Universitetet i

Oslo, hadde nylig et fem siders portrettintervju med henne. Der snakker hun blant annet om seminarets tema.

Kari Børresen sier til Nyhetsbrevet:
- I asiatiske religioner med reinkarnasjon og gjenfødelse befinner kvinnen seg på en verdiskala mellom menn og dyr, gradert etter tidligere moralsk standard. Kvinnen blir et "omsorgshusdyr". I jødedom, kristendom og islam er kvinnen medlem av menneskeheten fordi hvert individ har bare én jordisk eksistens. Samtidig gir Gud de to kjønn helt ulike rettigheter og plikter

slik at kvinner er funksjonelt underordnet menn i denne verden.

Slike gudgitte kjønnsmodeller innebærer at verken tradisjonell kristendom eller islam lar seg forene med sekulære menneskerettigheter. Disse oppstod i Opplysningstiden på 1700-tallet, med krav om borgerrettigheter for menn (*droits de l'homme*) og ble på slutten av 1900-tallet utvidet til å gjelde for alle mennesker (*universal human rights*).

Det dreier seg altså om intet mindre enn kirkens tradisjonelle antropologi. Spørsmålet om kvinneprester i Den katolske kirke er viktig, men det tar bare tak i en liten flik av det mye større og mer dyptgripende spørsmål om den grunnleggende interaksjon mellom gudsbegrep og menneskesyn. Det blir derfor en viktig samtale etter foredraget.

Etter lunsj (kl 14-16) fortsetter vi med Innledning og samtale om behovet for ulike reformer i kirken i dag. De mange skandalene med misbruk av barn har avdekket at det er et skrikende behov for en rekke reformer på mange områder i kirken. Men hvilke reformer kan vi som legfolk og grasrot i kirken håpe å være med på å framskynde? Hva kan vi gjøre? Hva bør vi fokusere på? Hvordan kan vi bidra? Styret håper på mange kritiske og konstruktive innspill til OVEKs arbeid i tiden framover.

Seminaret varer fra 11-16 og finner sted i Gamle Aker menighetssenter, Akersbakken 30, Oslo Påmelding: leder@ogsavierkirken.no, eller til telefon 22 61 56 50 innen 29. sept. Seminaravgift kr. 150 inkluderer lunsj.

Medlemskap i Også vi er kirken for 2010 koster kr. 200,- og tegnes til medlemsservice@ogsavierkirken.no, eller til Også vi er kirken, c/o Arild Ekker, Gørbitz' gate 2, 0360 Oslo. Kontonummer: 1280 25 36826. Ved betaling pr. nettbank, er det viktig å skrive i feltet for merknader hvem kontingenten gjelder for.

Styret har besluttet at vi som en prøveordning skal sende ut Nyhetsbrevet i papirutgave til alle medlemmer ut 2010. Det koster ikke noe ekstra for medlemmene, men vi tar gjerne i mot en gave i tillegg til medlemskontingenten fra de som har lyst og anledning til å bidra litt ekstra.

Man kan motta nyhetsbrevet uten å være medlem. Dette er vederlagsfritt for tilsendelse pr. e-post. Som papirpost koster det kr. 150,- i året. Merk innbetalingen med "Abonnement".

Kjære lesere,

Fra alle kanter av verden lyder nå ropet om reformer i kirken. Hva skal til for at kirkens hierarki vil lytte?

Katolske kristne forsøker å leve sitt liv under Åndens veiledning. Vi er Guds folk. Vi har noe å fortelle hierarkiet om våre tanker og erfaringer. Omkring i hele verden opplever katolikker at kirken framstår som stadig mer irrelevant i deres demokratiske og sekulariserte verden. Dens moralske veiledning gir ikke mening. Magisteriet bruker ekskommunisering for å disiplinere oss, men årsaken til disse tiltakene er ofte uforståelig, og Guds folk protesterer.

Det går en sterk bølge av fornyet klerikalisering gjennom kirken. Kristus sa at han var kommet for å tjene, ikke for å la seg tjene. Dette er også prestenes kall. Men nå er mange på vei opp på pedestallen igjen. Avstanden mellom Guds folk og dets tjenere øker. Men legfolk som ønsker å delta aktivt i lokalkirkens liv, føler seg mistenkeliggjort og passivisert.

I Norge har vi sluppet billig i forhold til de skandaler som har rystet verden. Men vi er også en del av den struktur og den kultur som har gjort skandalene mulig. Etter hvert blir det synlig at Den katolske kirke ikke bare lider under sine egne skandaler, men at den er i dyp krise. Hele Guds folk, både geistlighet og legfolk, må bidra til å løse krisen. Men da må vi snakke sammen.

Kirken var lenge Europas best organiserte og mest moderne organisasjon, men det er lenge siden. Som et tankeeksperiment: Om vi i OVEK skulle skrive et brev til alle med pastoralt ansvar i kirken her i Norge. Hva ville vi da anbefalt dem å arbeide med? Hvilke reformer er påkrevd her hos oss? Hvilke råd ville vi gitt? Hvilke saker ligger oss spesielt på hjertet?

Vi i styret håper at riktig mange vil finne veien til seminaret den 2. oktober. Der inviterer vi dere til å delta i en samtale omkring disse spørsmålene. Reformen må komme både ovenfra og nedenfra i kirken. Hva kan vi gjøre? Hva kan vi bidra med? La oss ikke tenke smått om oss selv og vår tjeneste i og for kirken.

Beste hilsen

Annette Utgaard

Hva gjør teologene?

Moderne teologer er kvinner og menn som er utdannet ved universiteter. Men teologer i vid forstand har vært en del av kirkens liv fra starten av. Det var teologer som skapte Det nye testamentet, og det var oldtidens teologer som utforsket Jesu natur som Gud og menneske og som trengte over 300 år på å forstå Treenigheten. Teologer og kirkelærere som f. eks. Katarina av Siena, har helt fram til i dag arbeidet med å forstå og nytolke den kristne tro. Ofte har teologene vært uenige. Det har bidratt til å bringe den teologiske forskningen videre. Teologene spilte en viktig rolle under Det annet vatikankonsil hvor de møtte som eksperter og rådgivere for biskopene. Til synoden om Dei Verbum i 2008 ble for første gang også kvinnelige teologer invitert med som eksperter.

Her følger et kapittel fra Torleiv Austads bok *Tolkning av kristen tro. Metodespørsmål i systematisk teologi (2008)*. Vi får et gløtt inn i teologenes verden.

Torleiv Austad er professor emeritus i systematisk teologi ved Menighets-fakultetet. Gjennom mange år har han deltatt aktivt

i det økumeniske arbeid, blant annet som medlem av Standing Commission i Faith and Order i årene 1983-1991. Han har også sittet i den akademiske komité i Farfa-Stiftelsen, som har bestått av lutheranere og katolikker, og som er tilknyttet Birgittinerordenen. De siste fem årene har han deltatt i arbeidet med en katolsk-luthersk utredning om paveembetet. (Foto: Trond Stokke)

Tolkning

Kristendommen er en religion under kontinuerlig tolkning. Slik har det vært fra den første kristne tid av. Det kommer av at troen på Gud er uløselig knyttet til historien. Fra skapelsen av har Gud gitt seg kjenne "mange ganger og på mange måter" (Hebr 1,1). Han har møtt mennesker under høyst ulike livsforhold. På et bestemt sted og i en viss tid trådte han synlig fram gjennom Jesus fra Nasaret og talte til folk gjennom hans forkynnelse og gjerning. Kristendommen vokste fram som følge av Jesu forkynnelse av Guds rike og apostlenes forståelse og videreformidling av dette budskapet.

Vårt bilde av Gud er betinget av at vi kan skimte hans nærvær under ulike livsforhold og få kontakt med ham i sorg og glede, og i motgang og medgang. Han lar seg erkjenne i ulike kulturer og ved hjelp av forskjellige språk. Gud er ikke en død lokal guddom som vi kjenner fra historien. Vi går ut fra at han er *en levende Gud* som setter mennesker stevne der de er, også i dag. Skal vår forståelse av Gud være aktuell og personlig, er vi avhengig av å erkjenne ham i vårt rom, i vår tid og ved hjelp av våre former for kommunikasjon, i første rekke språket. Vi kan følgelig ikke unngå å tolke ham. Men vi kan være mer eller mindre bevisst på hvordan vi gjør det.

Det finnes ingen tolkning av Gud som er uavhengig av endringene i kultur og historie. Ingen historisk hendelse eller litterær tekst kan gi en rent objektiv fremstilling av ham. Det vil alltid være et subjekt som tolker. Og ethvert tolkende subjekt har sine forutsetninger og begrensninger. Enten en interpreterer 2-3 tusen år gamle bibeltekster eller prøver å tyde menneskers ulike erfaringer av Guds nærvær og fravær gjennom historien, vil det alltid være subjektive elementer i forståelsen av kristendommen. I kirkehistorisk perspektiv er det ikke vanskelig å se hvordan gudstroen er blitt tolket forskjellig. Langt på vei lar det seg undersøke hvordan kristendommen er blitt oppfattet og tilrettelagt i lys av skiftende politiske og sosiale forhold og under påvirkning av fortolkerens personlige interesser og innsikt i relevante kilder.

Ikke alle tolkninger av kristendommen er like gode, og heller ikke like holdbare. Vi kan ikke si at den ene tolkning er like pålitelig som den andre. Det gjelder derfor å reflektere over hvorfor kristen tro tolkes forskjellig, og hvilke tolkninger som har best dekning i kildene, og som samtidig har bærekraft i dag. Teologien har til hensikt å være til hjelp i dette arbeidet. Spørsmålet er hvordan en skal kunne tegne et sant bilde av Gud som angår mennesker i deres ulike livssituasjoner. For det fag som kalles systematisk teologi, er det en hovedoppgave å *tolke den kristne tro for mennesker i dag*. Det forutsetter kjennskap til og samtale med bibelfagene, kirkehistorien og den praktiske teologi – foruten innlevelse i kulturen og livssituasjonen til dem en henvender seg til. Dialog med adressaten for teologisk arbeid er spesielt viktig i systematisk teologi.

Det er forskjell mellom bibellesning og systematisk teologi. Når vi leser en bibeltekst, har vi gjerne tre horisonter for øyet, én i tiden teksten ble til i, én i tekstens tolknings- og virkningshistorie og én i nåtiden. Det gjelder altså for det første å forstå tekstens mening i den historiske kontekst den opprinnelig hører hjemme i. For det andre spør vi hvordan en tekst er forstått og anvendt i kirkens liv og virksomhet. Og for det tredje er det en oppgave å fokusere på tekstenes forkynnende

kraft med adresse til mennesker i vår tid. En vil måtte ta i betraktning at enhver bruk av bibeltekster i dag vil være påvirket av leserens eller tilhørers egen kontekst. Hva en legger merke til og fremhever i en tekst, vil til en viss grad være preget av fortolkerens egen interesse og kunnskap. Det skjer noe med forståelsen av en flere tusen år gammel tekst når den overføres til en ny tid og en ny situasjon. Dette maner til ettertanke. Hvordan kan en bibeltekst eller annen religiøs tekst fra en fjern kultur bevare sitt innhold under helt andre livsforhold? Lar det kristne budskap fra Jesus og apostlene seg overføre til vår tid uten å omtolkes og miste sin kraft? I den del av teologien som går under samlebetegnelsen systematisk teologi, er det en hovedoppgave å drøfte hvordan budskapet i de bibelske tekster kan forstås og anvendes i dagens situasjon. Ut fra troen på Gud gjelder det å belyse spørsmål som springer ut av en mangfoldig og krevende hverdag. Det forutsetter at en griper tilbake til teologiens kilder. Blant disse står Bibelen i en særstilling. De bibelske skrifter er Guds spesielle utstillingsvindu overfor verden.

I systematisk teologi, og spesielt i dogmatikken, dreier det seg i stor grad om overlevering av kristen tro. Slik Paulus først og fremst "overga" menigheten i Korint det som han selv hadde tatt imot (1 Kor 15,3), gjelder det for stadig nye slekter av kristne å overføre budskapet fra apostolisk tid til sin egen livssituasjon. Det krever innsikt i budskapets tilblivelse, kjennskap til tolkningshistorien og evne til å legge det til rette i dag. Spørsmålet er om vi makter å overføre budskapet fra den gang til nå uten at kjernen og kraften svekkes og mister sitt særpreg. Dette er testen på god teologi.

Metode

De som studerer teologi, forventes å reflektere over ulike tolkninger av kristen tro og så langt som mulig tenke gjennom sin egen forståelse av kristendommen. Det er ingen enkel oppgave. Derfor er det viktig å være seg bevisst hvordan en kan gjøre det. Spørsmålet er: Hvilken *fremgangsmåte* skal en følge? Og hvorfor? Den som spør slik, har i virkeligheten stilt et *metodisk* spørsmål. Med metode (gresk

methodos) forstår vi *planmessig fremgangsmåte for å nå et kunnskapsmessig mål*. I enhver vitenskap – humaniora så vel som naturvitenskap – er det nødvendig å reflektere over fremgangsmåten. Det har betydning for resultatet av en undersøkelse. Metodisk sløvhet kan føre til at det blir tilfeldig hva en finner i kildene, og da vil resultatet være misvisende. I forskning og

undervisning er det derfor av vesentlig betydning at en skjerper oppmerksomheten omkring sine metodiske valg. Enhver diskusjon om metode vil være avhengig av hvilken sak som skal undersøkes. Det er en nær sammenheng mellom sak og metode. Dette er ikke mindre viktig i teologien enn i andre vitenskaper. Diskuterer en metodespørsmålet løsrevet fra den saklige problemstilling, kan det være et tegn på at en ikke i tilstrekkelig grad har grepet sakens kjerne.

Systematisk teologi har et vidt og variert fagområde. En henter stoff fra ulike kilder og tradisjoner, og det kreves kjennskap til det aktuelle kultur- og samfunnsliv, inkludert kirkelivet. En vil måtte gå fram på forskjellige måter for å skaffe seg den nødvendige innsikt til bruk i overveielser og vurderinger. Ved valg av metode er det avgjørende å ha både spørsmålsstillingen og kildetilfanget for øyet. Forutsatt at spørsmålsstillingen er utformet i nærkontakt med materialet, angir metodevalget det grep som en foretar for å besvare det spørsmålet som er reist. Metoden må være sakssvarende. Den utformes i dialog med spørsmålsstilling og kilder.

FØRSTE KVINNELIGE KIRKELÆRER: Teresa av Avila (1515-1582), var første kvinne som ble utropt til én av Den katolske kirkens kirkelærere i 1970. Hun ble også tilkjent tittelen doktor i teologi ved universitetet i Salamanca som første kvinne. Dette skjedde først 300 år etter hennes død. (Maleri av Rubens, 1615).

En teolog står til stadighet overfor et valg mellom forskjellige metoder. Det er ikke alltid lett å velge. Men en kommer ikke unna. Valget må også kunne begrunnes. I enkelte tilfeller kan det være formålstjenlig å velge ett bestemt metodisk grep, mens det i andre tilfeller kan være mest tjenlig å kombinere flere metodiske tilnærminger. Slik er det ved enhver undersøkelse på akademisk nivå. I likhet med en rekke

beslektede fag innen humaniora kan en benytte forskjellige metoder for å nå det mål en har satt seg. En må tenke gjennom hvilke metoder som antas å være adekvate for de forhold eller spørsmål som skal undersøkes. Dette må gjøres i full åpenhet slik at enhver – i alle fall i prinsippet – har muligheten til å etterprøve sammenhengen mellom sak, metode og resultat. I vitenskapelig erkjennelse er det nødvendig å gå fram på en slik måte at resultatet av en undersøkelse kan etterprøves av andre enn dem som har utført undersøkelsen. En kan ikke basere seg på en intuitiv subjektiv erkjennelse. Hvis en i spesielle tilfeller likevel gjør det og benytter seg av en intuitiv metode, vil det være av avgjørende betydning at en kan redegjøre for hvorfor en har gjort det slik. Den innsikt som en skaffer seg på denne måten, må bedømmes på de premisser som er lagt fram, og som forutsettes å være tilgjengelige for diskusjon..

Spørsmålet om metode er nær forbundet med det *hermeneutiske* spørsmål. Med hermeneutikk (gresk: *hermeneia*; latin: *interpretatio*) forstår vi i dag vanligvis *læren om forståelse*. Det er en tenkemåte som først og

fremst benyttes i humaniora – for ikke å si i åndsvitenskapene. Den er særlig relevant i arbeidet med forståelsen og anvendelsen av tekster av eldre dato, men kan også brukes i analyse av tekster fra vår egen tid. Som interpretasjon av skriftlig uttrykte livsytringer er hermeneutikken av avgjørende betydning for utviklingen av en adekvat fortolkningsteori. Dette er vesentlig i teologien, hvor det gjelder å forstå, forklare, oversette og aktualisere en trosoverlevering. Den hermeneutiske tilnærming vil som regel gi seg betydelige utslag i tolkningen av kristen tro i vår tid. På dette feltet er det om å gjøre å kunne se forskjellen mellom egne og andres forståelse. En kan ikke gå ut fra at egen forståelse av en tekst faller sammen med hva andre har lagt i teksten den gang den ble til eller slik den er blitt lest.

Med denne definisjon av hermeneutikk blir det et mer *spesifisert* begrep enn metode. Metodebegrepet *favner* videre. Det går på fremgangsmåten i all vitenskapelig tenkning – ikke bare på forståelsen av tekster. Men samtidig vil hermeneutiske overveielser inngå i en rekke av de metodiske grep som brukes på ulike fagområder i teologien. Hermeneutikken vil være en vesentlig del av den metodiske tilnærming til stoffet.

Undring

Før det gis en oversikt over systematisk teologi i vår tradisjon, kan det være på sin plass å si et par ord om en vesentlig grunnsetning i all teologi. Det er evnen til å undres. Den som undrer seg over noe av det en har sett og hørt, stiller gjerne spørsmål og får impulser til å tenke annerledes enn før. En gripes av noen eller noe som kan være nytt.

I teologien er det om å gjøre å være åpen for det store mysterium: *Gud*. Hvem er du, Gud? Hva vil du, Gud? Hvor er du, Gud? Den som undrer seg over Gud, tar fatt på en oppdagelsesreise som aldri tar slutt. I dette ligger det også en sterk impuls til å studere virkningene av gudstroen i historien. Hva er skjedd der mennesker er overbevist om at Gud har talt og handlet? Stiller vi spørsmålet slik, kommer vi ikke utenom å undersøke både Israels historie og kirkens historie. Etter

VISJONÆR TEOLOG: Hildegard av Bingen (1098–1179) var multikunstner, deriblant forfatter av flere bind om egne guddommelige visjoner. Vår nåværende pave priste henne nylig og understreket Hildegards "total obedience to ecclesial authority" når det gjaldt hennes overnaturlige evner (Zenit.org), men Hildegard var også i stand til å velge sine egne veier: Fordi hun gravla en mann i viet jord mot kirkens ønske ble hennes kloster ekskommunisert for en tid. Hildegard nektet å adlyde, men klosteret ble likevel innlemmet igjen i kirken rett før hennes død. (Miniatur fra Rupertsberger Codex des Liber Scivias).

kristent syn er det ikke noe i universet som ikke på en eller annen måte er relatert til Gud, himmelens og jordens skaper. Spørsmålene står i en uendelig kø. En teolog blir derfor aldri arbeidsledig.

I sin berømte forsvarstale sa Sokrates til sine bysbarn i Athen: "Athen er som en dorsk hest, og jeg er en klegg som prøver å vekke den og holde liv i den" (Gaarder 1994: 73). Det samme er målet for en teolog. Som 'klegg' skal teologen holde folk våkne ved å tale om forholdet til Gud. Den som er lidenskapelig opptatt av Gud, har noe å fortelle og dele med andre. Riktignok går ikke dette alltid av seg selv. Det er med teologien som med studiet av andre fag: Når bakkene er bratte, er det om å gjøre å holde ut. Det er ikke uvanlig å måtte kjempe med egen makelighet og likegyldighet.

De fleste av oss er tilbøyelige til å bøye unna de store og vesentlige spørsmål i livet. Også i teologiske og kirkelige kretser er dette et kjent fenomen. Det er så lett å gli inn i en vanetenkning hvor hovedsaken er å holde vakt over egen tradisjon, uansett hvor god eller dårlig den er. Da fordamper nysgjerrigheten og spørrelysten. Det lover ikke godt for den som vil være teolog.

Den som slutter å undre seg, står i fare for å størkne i sin egen posisjon. Da mister teologien liv og kraft. Gnisten er borte, og da er gløden det også. Resultatet kan like gjerne bli konturløs vennlighet så vel som utilnærmelig skråsikkerhet. Skjer det, må en spørre: Hvor er det da blitt av ydmykheten overfor sannheten? Den som er vis i sitt hjerte og viss i sin sak, skryter ikke. Selv om en har aldri så god innsikt i et spørsmål, vil det alltid være sider ved det som en ikke forstår. Jo dypere en går inn i livets mange gåter, desto klarere blir det at en ikke har grunn til å være skrāsikker, heller ikke i troens mysterium. En teolog som undrer seg, har grunn til å være ydmyk, men ikke beskjeden.

Den som undrer seg, vil være åpen for fornyelse. Kanskje må en stille ett og annet spørsmål på en annen måte enn før. Det kan også hende at en må oppgi tradisjonelle posisjoner og etablere seg på nytt i det teologiske landskap. En slik prosess kan være smertelig. Det kan også være smertelig å erkjenne hvor lite en egentlig vet. Like fullt er dette en kilde til berikelse. Fremfor alt gjelder det å beholde undringen innfor Guds virkelighet. Undringen utløser glede – for ikke å si glød.

Undringen i teologien er ikke bare av generell karakter. Den antar også spesifikke former og utkrystalliserer seg i bestemte spørsmål. I det teologiske studium er det ikke uvanlig at undringen blir mer og mer spesifikk etter hvert som kunnskapen øker. En oppdager at svarene på de spørsmål som stilles, ikke er upåvirket av måten vi nærmer oss teologiens kilder på. Derfor blir det viktig å besinne seg på metoden. Det er mange metoder å velge mellom. En teologisk student oppdager snart at metodespørsmålene ikke behandles på samme måte i de forskjellige fag

i studier, og at det også kan være forskjeller mellom disiplinene innen ett og samme fag. Det kan anfekte. I alle fall tvinges en til å spørre hva som holder teologien sammen og begrunner dens enhet. Når en skal velge metode, gjelder det å tenke både helhetlig og spesifikt.

FØRSTE TERTIÆR, KVINNE OG KIRKELÆRER:

Katarina av Siena (1347-1380) ble erklært kirkelærer en uke etter Teresa av Avila i 1970. Katarina var skolastisk filosof og teolog, og tertiær i dominikanerordenen. Hun stod for en berømt brevveksling med paven om å bringe pavedømmet tilbake til Roma fra Avignon. I år 2000 ble det oppført en statue til hennes ære i en ytre nisje av Peterskirken. (Maleri av Rutilio Manetti ca. 1630).

Del 1

Det permanente diakonat – bare for menn?

Av Anne Helene Utgaard

I første del av denne artikkelen ser jeg på hvordan diakonater utviklet seg i kirkens første tid. Andre del av artikkelen tar for seg hvordan Det annet vatikankonsil gjenoppdaget det permanente diakonat og hvordan det har utviklet seg i løpet av de siste tiårene. Del 2 kommer i neste nummer av Nyhetsbrevet.

Ordnings funksjon i kirken

Kirkens tjenester og ordninger avhenger av det som til en hver tid er *kirkens misjon*, det vil si dens oppgave i verden. Kirken skal forkynne Kristus for at mennesker skal komme til tro på ham og arbeide for det felles beste under skiftende samfunnsforhold. Kirken har et særlig ansvar for de fattige og de som er i nød. Oppdraget, *Missio Dei*, handler om intet mindre enn å være med på å utbre Guds rike på jorden.

Det handler om å forkynne og synliggjøre Guds kjærlighet til den verden han elsker. Det forutsetter at vi erkjenner at det er Gud som sender oss, og at vi kjenner innholdet i budskapet vi skal gå med. Det forutsetter også at vi kjenner og forstår vår egen tid og kultur slik at vi kan komme på talefot med menneskene. Både form og innhold i vårt arbeid må være slik at mennesker kan få øye på Guds kjærlighet gjennom oss.

Kirkens oppdrag i verden er alltid det samme, men konkrete tiltak og tjenelige ordninger for å nå målet, det vil si de arbeidsformer og metoder som vi benytter, kan og bør alltid diskuteres. Oppdraget er hellig. Det kan ikke endres. Ordningene er ikke hellige. De kan endres. De må alltid prøves opp mot hva som tjener oppdraget, vår misjon, best. Drivkraften er Guds kjærlighet til oss og til hele den verden han har skapt.

Alle døpte er kalt til å være med å forkynne evangeliet og å arbeide for en bedre verden. Alle døpte er døpt til Kristus, ikledd Kristus og ett med Kristus. Større verdighet kan ingen få enn å være ett med Kristus. Kirken har utviklet ordninger der mennesker har ulike oppgaver og ulik autoritet, men ingen har større verdighet enn andre.

Ordninger i den tidlige kirken

I kirkens første tid oppsto ulike tjenester spontant i forhold til de oppgavene som meldte seg.

De første kristne møttes for det meste i private hjem. Det dreide seg om selvstendige Jesusgrupper som utviklet seg i litt ulike retninger ut fra hva de kjente til om Jesus og hans overleverte ord og om hva de la mest vekt på ut ifra sin egen situasjon. Dette førte til stort mangfold blant gruppene. Noen Jesusgrupper ble grunnlagt av apostler, andre kom til ved knoppskyting fra etablerte grupper. Spørsmålet om apostolisk suksess synes ikke å ha vært et tema de første hundreårene. Derimot ble det lagt stor vekt på en rett overlevering av apostlenes lære.

Jesusgruppene tok i bruk ordet *ekklesia* om sine samlinger. *Ecclesia* var det greske ordet for forsamling og det ble opprinnelig brukt innefor det athenske demokrati om den folkeforsamlingen som møttes regelmessig for å drøfte og ta beslutninger i politiske saker.

Hver ekklesia, det vil si hver Jesusgruppe (forsamling) var selvstendig og utviklet sine ordninger. Man kan si at spørsmålet om tjenester og ordninger var et praktisk anliggende som det gjaldt å finne en optimal løsning på ut fra oppdragets art og de lokale forhold.

Tidlig utkrystalliserte det seg en lokal lederrolle, en eldstefunksjon som ofte ble kalt biskop eller presbyter. Etter hvert ble det en tredeling. Biskopene hadde ansvar for å videreføre apostlenes lære, og de presiderte over søndagssamlingen med eukaristien. De fungerte som husholdere eller oppsynsmenn som administrerte livet i kirken. Biskopen ble valgt av de troende. Så kom prester og diakoner. Vi vet ikke hvem som kom først av disse, men noe taler for at det var diakonene. Begge skulle assistere biskopen, den ene med vekt på forkynnelse og sakramentsforvaltning, den andre med vekt på forkynnelse og karitativt arbeid. Begge hadde liturgiske funksjoner. Diakonene assisterte både under kjærlighetsmåltidet (agape) og under eukaristien. I Rom kunne diakoner velges til biskop. I de tre første hundreårene var det imidlertid stor variasjon i organisering og tjenester i kirkene.

Konsilet i Arles i 314 forbyr diakoner å feire messeofferet, noe som indikerer at det har de faktisk gjort. De får også klar melding om ikke å opphøye seg selv over prestene.

Det greske ordet for diakon er *diakonos*. Det opptrer gjentatte ganger i Det nye testamentet (NT). Men etter som man ikke helt vet hva det innebar å være en diakon, eller kanskje fordi det kunne innebære forskjellige ting, blir det oversatt med ulike ord både i den norske og i de fleste andre bibeloversettelser. Paulus omtaler seg selv dels som *diakonos* og dels som *apostolos* (apostel). Snart dukket også termen *presbeutes* (ambassadør) opp. Felles for apostel, diakon og prebyter er sendelsen. De er ikke synonymer, men alle har samme grunnleggende mening: Kristus sender ut sine folk i sitt navn for å gjøre sin gjerning og han utstyrer dem med sin autoritet. "Likesom Faderen har sendt meg, sender jeg dere", sa han.

I sitt brev til romerne omtaler Paulus Kristus som diakon: "Kristus ble en tjener (*diakonos*) for de omskårne for å vise at Gud taler sant og for å stadfeste løftene til fedrene." (Rom 15:8). Men et annet sted kaller Paulus også styresmaktene *diakonos*: "Styresmaktene er en Guds tjener (*diakonos*), til beste for deg." (Rom 13:4).

Substantivet *diakonia* oversettes gjerne med tjeneste. Det betyr ikke nødvendigvis å være en ansatt tjener eller trelle som utfører pålagte oppgaver. *Diakonia* brukes i NT om selve tjenesten for Gud og menigheten. På engelsk blir det gjerne oversatt med *ministry*. Og dette *ministry*, som vi kan kalle kirkens ministerium, omfatter både de som er ordinert og de som ikke er ordinert til tjeneste. Eller for å si det slik: alle døpte har del i Kristi preste-, profet- og kongeembete. Noen av de døpte er kalt til spesielle tjenester i menigheten. Disse, både de ordinerte og legfolket (kateketer, pastoralrådsmedlemmer, menighetsledere, tekstlesere, ungdomsarbeidere med mer), tilhører *ministeriet*.

Jesusgruppene blir i NT beskrevet som søskenfellesskap. Både Jesus og Paulus bruker den daværende patriarkalske familien som metafor for fellesskapet. Datidens familie var på mange måter *den fraværende fars familie*. Mor hadde hånd om barna, og det følelsesmessige fellesskapet var særlig knyttet til søskenforholdet. Jesusgruppene utviklet seg som søskenfellesskap. Men nå er far ikke fraværende. Det er Gud som er alles far. Paulus omtaler de troende som brødre og søstre. Og for Jesusgruppene forstått som søskenfellesskap, gjaldt at her var ikke jøde

eller greker, ikke trelle eller fri, ikke mann og kvinne. Her var alle ett og likeverdige. Innenfor disse søskenfellesskapene, utviklet det seg spesielle tjenester. Det nye testamentet nevner en rekke slike tjenester: eldste, prestbytere, diakoner, tjenere, profeter og lærere for å nevne noen. Både kvinner og menn deltok aktivt med ulike roller og tjenester.

Diakonatet i urkirken

Det er ikke overraskende at menn, for eksempel Paulus og Timoteos, blir omtalt som diakoner. Da er det mer overraskende å møte en kvinne som omtales slik. Det skjer i Romerbrevets siste kapittel. Mange teologer mener i dag at kapittel 16 egentlig ikke er en del av Romerbrevet, men et eget brev, eller del av et lengre brev, til Jesusgruppen i Efesos. De to først versene lyder slik:

"Jeg anbefaler vår søster Føbe for dere, hun er en menighetstjener fra menigheten i Kenkreæ. Ta imot henne i Herren slik det sømmer seg for de hellige. Gi henne den hjelp hun måtte trenge av dere, for hun har selv tatt seg av mange, også meg." (Rom 16:1-2)

DIAKONISSEN FØBE OG PAULUS: Paulus anbefalte menigheten i Efesos å ta vel imot Føbe, som selv hadde tatt seg av mange, deriblant Paulus selv, som det står. Betegnelsen Paulus bruker for å presentere henne for menigheten er *diakonos*, det greske ordet for menighets-tjener, noe som kan bety at hun var menighetens diakon, en av lederne i menigheten. Hun benevnes også *prostasian*, noe som understøtter denne hypotesen. (Stikk av ukjent opphav).

Det greske ordet som her er oversatt med menighetstjener, er *diakonos*. I den katolske utgaven av New Revised Standard Version heter det:

"I commend to you our sister Phoebe, a deacon for the church at Cenchreae, so that you may welcome her in the Lord as is fitting for the saints, and help her in whatever she may require from you, for she has been a benefactor of many and of myself."

Vi får altså vite om Føbe at hun er en søster, det vil si "en av oss", og at hun fungerer som diakon i Kenkreæ. Hun står på farten til å reise til Efesos og Paulus sender med henne et brev hvor han anbefaler henne og oppfordrer Jesusgruppen der til å ta imot henne med samme verdighet som en hellig, og gi henne den hjelpen hun trenger for å kunne utføre sitt oppdrag. Hun har høy status som en som har tatt seg av mange mennesker, også av Paulus.

At Føbe kalles diakon kan tolkes på flere måter. Det kan tenkes bare å bety at hun er en av mange som tjener i forsamlingen i Kenkreæ. Men det finnes gode argumenter for at hun har en bestemt funksjon og status i gruppen. Kenkreæ var en stor og viktig gresk havneby med en levende Kristusgruppe som også hadde spredt seg slik at det hadde oppstått flere grupper i nærheten. At hun omtales som denne konkrete gruppens diakon, er i seg selv en indikasjon på at hun har en spesiell funksjon. At hun skal mottas i Efesos som en hellig, sier noe om hennes status og verdighet. Og at efeserne blir bedt om å hjelpe henne med det hun måtte trenge for sitt oppdrag i byen, peker i samme retning. Dette er en dame i spesiell tjeneste. Aller mest interessant er det som sies om at hun har tatt seg av mange og av Paulus selv. Det greske ordet som benyttes om henne (*prostasian*), er avledet av ordet for patron (*prostatis*). At Føbe var en patron for Paulus, kan tyde på at hun hadde en overordnet funksjon i Jesusgruppen. Det var vanligvis menn som var patroner. De hadde et forsørgeransvar for sine klienter innenfor rammen av en slags frivillig kontrakt. I dette tilfelle er altså Føbe patron for mange, blant annet for Paulus.

Det er verdt å huske at Paulus aldri tok på seg noe lederansvar. For ham var Gud den overordnede, og han selv en tjener (diakon) og utsending (apostel). Han ledet aldri noen av de Jesusgruppene han grunnla eller skrev brev til. Hans anliggende var å formidle et apostolisk, sant og troverdig Jesus-vitnesbyrd.

Det er altså mye som tyder på at Føbe ikke bare var en leg kristen som tok på seg alminnelige oppgaver i forsamlingen, men at hun hadde en definert funksjon og en kvalifisert tjeneste som gjorde at Paulus omtalte henne som diakon.

Diakonatet i oldkirken

Det er interessant å se at de tidlige kirkefedrene også forsto hennes tjeneste slik. Origenes (185- 232) skriver om henne i sin kommentar til Romerbrevet at disse versene lærer med apostolisk autoritet at kvinner, på samme måte som menn, ble utpekt til diakoner i kirken. Han viser til at hennes oppgaver var så store og viktige at de omfattet Paulus selv. Han mener at hun assisterte Paulus ikke bare med hensyn til gjestfrihet, men også i hans apostoliske arbeid med fullstendig hengivelse. Og han sammenligner henne med Lot og Abraham som uten å vite det fikk besøk av og tjente Herren selv. Ingen liten sak for en kvinne på den tiden å bli sammenlignet med Abraham! Origenes slår altså fast at kvinner kan være diakoner i kirken. Kvinner som har tjent trofast og fortjener apostolisk ros, kan mottas i diakonatet.

Litt senere skriver også Chrysostomos (født 347) om Føbe. Han er åpenbart vel kjent med kvinner i diakonatet. Han finner det betydningsfullt at Paulus nevner Føbe før noen andre i dette brevet med anbefalinger. Han refererer til henne som en som har vært med på å bringe godt nytt, det vil si forkynne evangeliet, i verden.

Det finnes en rekke kilder til kunnskap om diakonatet i de første kristne forsamlinger. Etter hvert ble ordet *ekklesiae* erstattet med kirker. Mønsteret ble at diakonene, både kvinner og menn, skulle assistere biskopene og prestene i arbeidet med å utbre den kristne tro. De hadde noen liturgiske funksjoner og kunne forette dåp og begravelser ved siden av at de skulle utføre og samordne karitativt arbeid.

Både dokumentet *Didache* fra ca år 100 og kirkefedrene Clemens av Alexandria og Ikatius av Antiokia omtaler diakonatet. Og i *Didascalia Apostolorum* fra rundt år 300 finnes ordinasjonsbønner for både kvinnelige og mannlige diakoner. Fra starten av var det antakelig ikke utmyntet noen forskjeller på menns og kvinners del i diakonatet, men på 300-tallet ble Den hellige ånd påkalt langt sterkere over menn enn over kvinner som ble ordinert. I begge tilfeller var det biskopen som utførte ordinasjonen. I noen sammenhenger

ble det krevd at kvinner utførte spesielle handlinger. Et eksempel på dette er de tilfeller av dåp hvor barnet ble helt avkledd og døpt ved neddykning og deretter salvet over hele kroppen. Slik dåp kunne bare utføres av kvinner. Kvinnelige diakoner hadde sin spesielle tjeneste knyttet til kvinnene i kirken.

Den apostoliske konstitusjon fra rundt år 380 behandler ordinasjon av diakoner, både menn og kvinner, sammen med ordinasjon av andre geistlige. Kvinnelige diakoner mottok kommunionen sammen med de andre geistlige. Selv om mannlige diakoner hadde større liturgiske oppgaver enn kvinnene, ble kvinner og menn betraktet som medlemmer av samme geistlige stand.

Etter hvert utviklet det seg ulik praksis i øst og vest. I vestkirken var det aldri mange ordinerte kvinner i diakonatet. To konsiler, Orange 441 og Orleans 533, (ikke økumeniske konsiler) nedla forbud mot ordinasjon av kvinner til dette embetet. I østkirken, derimot, var det fra det tredje til det tolvte århundre et stort antall ordinerte kvinnelige diakoner. Men antallet sank og etter hvert ble de borte. De ortodokse kirker har imidlertid aldri nedlagt noe forbud mot ordinasjon av kvinner til diakonatet.

Diakonatet fram til Det annet vatikankonsil

Fra keiser Konstantins tid (306-337) ble menighetene større og det ble bruk for mange flere prester og diakoner enn tidligere. Men vekten ble først og fremst lagt på å utdanne flere prester. Spørsmålet om sølibat dukket opp. Mannlige diakoner kunne få gifte seg dersom de hadde informert biskopen om at de hadde slike intensjoner før de ble ordinert. Av kvinnelige diakoner ble det imidlertid krevd sølibat. Diakonene hadde fortsatt liturgiske funksjoner, men det ble lagt stadig større vekt på deres ansvar for karitativt arbeid. Etter hvert overtok klostrene mer og mer ansvar for det karitative arbeidet. Først forsvant altså de kvinnelige, og senere de mannlige permanente diakonene. Diakonatet overlevde i vest bare som et trinn på vegen mot presteordinasjon. I de protestantiske kirker har imidlertid diakonatet i en eller annen form overlevd fram til i dag.

Fortsettes i neste nummer.

Litteratur om ordninger i kirken:

Avis, Paul (2005): *A Ministry shaped by Mission*, T & T Clark International, London.
Campbell, Joan Cecilia CSM (2009): *Phoebe, Patron and Emissary*, Liturgical Press, Collegeville, Minnesota.
Power, David Noel, OMI (2008): *Mission, Ministry, Order. Reading the Tradition in the Present Context*, Continuum, London.

Er kirken på glid?

Av Trond Bakkevig, prost i Den norske kirke

”Er det ingen absolutter igjen?”, spurte redaktør Hilde Haugsgjerd i en samtale med undertegnede som ble gjengitt i A-Magasinet (24.09.09). Hun beskrev det hun kalte en kirkelig glideflukt i synet på homofili, kvinnelige prester, skilsmisse og gjengifte, kinogang og ugifte mødre.

Vår tro

I Den norske kirke er det ingen vesentlig uenighet om innholdet i den tro som menighetene bekjenner ved hver eneste guds-tjeneste. Men den kristne trosbekjennelse er ingen nyhet og får ingen overskrifter i avisene.

Likevel tror jeg Haugsgjerd formidler en opplevelse som deles av mange: Kirken, eller et dominerende flertall av kirkens prester og ledere, har endret standpunkter uten at det er avlagt tydelige og forståelige rapporter om hvorfor og hvordan. Nettopp fordi holdninger i etiske og samfunnsmessige spørsmål er det som får offentlig oppmerksomhet, kan det gi et inntrykk av at Den norske kirke ikke holder noe for absolutt.

I første halvdel av det forrige århundre var det intense diskusjoner om Jesu oppstandelse og om forståelsen av kirkens sakramenter. Vi har ikke lenger slike diskusjoner. De tradisjonelle standpunkter har bestått den prøve som slike diskusjoner er. Absoluttene består fordi de hører til kirkens sentralnervesystem

Samtalen om etikk

Heller ikke kirkens etikk er i fri flyt. De ti bud har vist seg å være forbausende holdbare. Budene om respekt for foreldre, forbudene mot å stjele, lyve og begjære sin nestes eiendeler, er like gyldige i dag som på Moses sin tid. Kirken har til alle tider visst at det kan være nødvendig å ta liv i en påtvunget krig, men det opphever ikke budet om ikke å drepe. En skilsmisse kan være en nødvendig utgang på et ekteskap som ødelegger ektefeller og barn, men det opphever ikke budet om ikke å bryte ekteskapet.

Kirken og den enkelte kristne må komme til rette med samfunnsmessige og historiske forandringer uten å kompromittere kjernen i sin tro. Kirkelige overveielser er og har alltid vært del av den allmenne samtale om forholdet mellom etiske prinsipper og skiftende samfunnsforhold. Dype etiske anliggender skal ivaretas gjennom en vekslende kontekst.

Også Bibelen reflekterer en løpende samtale om etiske spørsmål. David og Salomo hadde mange koner, mens Paulus anbefaler menighetsledere å være én kvinnes mann. Det er blitt det kirkelige syn på ekteskapet – også fordi det best ivaretar kvinnens likeverd med mannen. Josva lot, på Guds befaling, alle kvinner, menn, barn og dyr bli drept ved erobringen av Jeriko. Jesus på sin side, formante oss til å vende det andre kinnet til og be for våre fiender.

“ Den som ønsker entydighet og absolutter, bør velge en annen bok som hellig skrift. Bibelen inviterer til kritisk refleksjon, ikke til tanketom repetisjon.

Fariseerne kritiserte Jesus fordi disiplene plukket korn på helligdagen. Jesus svarte at loven er til for menneskenes skyld og ikke omvendt. Det var en invitasjon til å bruke vår fornuft. Bud og regler skal verne mennesket, ikke utgjøre en trussel mot deres liv, helse og velvære.

Kirkefaderen Augustin sa at all bibeltolkning som fører oss i motsetning til kjærlighetsbudet, er falsk. Luther målbærer samme anliggende ved å si at mennesket blir frelst ved troen og ikke på grunn av sine gjerninger. Den troende trenger ikke bekymre seg for sin frelse. Den kristne er kalt til gode gjerninger fordi vår neste trenger dem, ikke for at vi selv skal bli frelst. Vår energi og vår fornuft er satt fri til å finne slike løsninger på etiske spørsmål som tjener nesten: “En kristen er en helt og holdent fri herre over alle ting og ikke underlagt noen. Et kristent menneske er

en tvers igjennom pliktskyldig trell under alle ting og underlagt enhver.” Fornuften skal brukes i kjærlighetens tjeneste.

En lærende kirke

Slike overveielser ligger bak endringer i kirkens holdninger til kvinners rettigheter, skilsmisse, homofili og andre spørsmål. I de færreste spørsmål har kirken vært en pioner. Den har lært – ikke alltid frivillig. Opplysningstiden anfektet kirkens autoritet og forholdet mellom vitenskap og tro. Arbeiderbevegelse og kvinnebevegelse tvang kirkens ledere og teologer til å se samfunnet fra et annet perspektiv. Det førte til en gjenoppdagelse av at Jesus alltid beskrev samfunnet og de etiske utfordringer fra de maktesløses og fattiges synspunkt.

Klimatrusselen har ført til en nylesning av tekster om Guds vakre skaperverk, og ansvaret for å overlate det til fremtidige generasjoner i en slik forfatning at det er godt og trygt å leve på denne kloden. Av homofiles kamp og lidelse gjennom århundrer, har kirken lært å lese Bibelens ord om kjærlighet på nye måter, – uansett kjønn.

Kirken viste stort vågemot da den holdt seg med en hellig bok som reflekterer en løpende samtale om etiske spørsmål, og fire ulike fortellinger om Guds sønn. Den som ønsker entydighet og absolutter, bør velge en annen bok som hellig skrift. Bibelen inviterer til kritisk refleksjon, ikke til tanketom repetisjon.

I vår lutherske kirke har vi ikke et læreembete som kan pålegge troende å mene det ene eller det andre. Vi må leve med samtalen og meningsbrytningene, og håpe at de etter hvert kan utkrystallisere en enighet. Som kirke skal vi svært nøye vurdere hva kirkeledere og kirkelige organer skal uttale seg om. Når noe sies, skal det være enkelt å følge et resonnement som tydelig er utledet fra et grunnleggende kristent verdistandpunkt. I forhold til apartheidregimet var det enkelt fordi det handlet om menneskeverdet. I forhold til miljø- og klimaspørsmål er det alltid et riktig anliggende å sikre skaperverkets og våre etterkommeres eksistensmuligheter, men det vil være uenighet om politiske og andre virkemidler.

Kirkens oppdrag

I kirkebenkene sitter mennesker som stemmer alt fra Fremskrittspartiet til Rødt. Det er som det skal være, og alle skal kjenne seg vel ivaretatt. Uenighet, for eksempel om innvandrings-, klima- eller forsvarspolitik, bør og skal handle om enkeltsaker der menneskeverdet kan stå på spill.

Likevel: Bildet av kirken i offentligheten vil i hovedsak være preget av hvordan den fremtrer i etiske og samfunnsmessige spørsmål. Men etikken og moralen er ikke kirkens eksistensgrunnlag. Kirken har to oppgaver i verden: Å forkynne evangeliet og ta vare på de fattige. Det siste kommer av det første. Det første handler om at kirken skal dele ut Guds nåde og kjærlighet. Derfor skal den ta vare på alle som trenger nåde og kjærlighet. Skiftende samfunnsforhold avgjør hvordan et slikt oppdrag skal ivaretas. Men det skal alltid ivaretas slik at kirkens fremtreden i offentligheten skjer slik at alle kan merke at Gud og kjærlighetens mysterium er klangbunn for det den sier og gjør.

Artikkelen har vært kronikk i Aftenposten. Trond Bakkevig er Dr. theol. og prost i Vestre Aker i Oslo. Han både leder og har ledet utredningsarbeid om Den norske kirkes forhold til staten. I Jerusalem er han leder av Rådet av religiøse institusjoner i Det hellige land - et råd som består av de viktigste institusjoner i de tre abrahamitiske religioner.

Årsmøtet i Også vi er kirken – Norge

Protokoll

Oslo 10.04.10

Til stede 20 stemmeberettigede medl.

Sak 1: Godkjenning av innkallingen

Anne Helene Utgaard, leder, ønsket velkommen. Pål Kolstø ble utpekt til møteleder. Innkallingen ble godkjent.

Sak 2: Valg av referent, tellekorps m.m.

Valgt referent: Alf Martin Hanssen
Valgt tellekorps: Mette Bergstrøm og Freweini Weldeghebriel
Valgt til å undertegne protokollen: Berit Børresen og Kirsti-Mette Bergstrøm

Sak 3: Styrets årsberetning

Denne ble lest opp. Én retting: Under punktet media: Hans Fredrik Dahl i Morgenbladet. Beretningen ble godkjent.

Sak 4: Regnskap

Torstein Seim orienterte om utdelte regnskap. Revisjonsberetningen ble opplest. Regnskapet ble godkjent. Merknad til protokollen: Bladet bør også sendes ut elektronisk til medlemmene. Dette vurderes.

Sak 5: Fastsettelse av kontingent for 2010

Forslaget om (minst) 200 kr ble godkjent.

(Sak 6 - utgår)

Sak 7: Valg

Kandidater til nye varamedlemmer ble presentert av Trine Haaland.

Valgkomiteens forslag til kandidater ble valgt

Styret har etter dette følgende sammensetning:

Leder: Anne Helene Utgaard, valgt for to år

Styret:

Torstein Seim (har ett år igjen)
Mari Ann Berg (har ett år igjen)
Jan Erik Rekdal (har ett år igjen)
Anne Stensvold, valgt for to år
Aasmund Vik, valgt for to år

Vararepresentanter:

Alf Martin Hanssen, valgt for to år
Arild Ekker, valgt for ett år

Revisor: Petter Bruce, valgt for 1 år

Valgkomité:

Trine Haaland, valgt for ett år
Pål Kolstø, valgt for ett år
Ferdinand Männle, valgt for ett år

Oslo 15.04.12

Alf M. Hanssen, referent, Berit Børresen, Kirsti-mette Bergstrøm (sign.)

Myten om det katolske Spania

Av Anne Helene Utgaard

Paven skal besøke Spania i høst. Han vil bli møtt med glede og jubel av mange, mens andre vil trekke likegyldig på skuldrene. Spania har forandret seg radikalt. Dels er landet langt på vei blitt avkristnet, og dels er det store spenninger innad i Den katolske kirke.

Samtidig som sekulariseringen av det spanske samfunn blir befestet, blir kirken i Spania stadig mer polarisert. Kirken ledes av erkebiskopen av Madrid, kardinal Rouco som kjører en hard og uforsonlig linje i forhold til den sosialistiske (vi ville vel sagt sosialdemokratiske) regjeringen samtidig som han innad i kirken står får en tradisjonalisme av betongkarakter. Dette fører til en stadig dypere splittelse innad i kirken.

Det finnes utallige reformbevegelser i Spania, både blant prester, teologer og legfolk. Mer enn 40 av disse har sluttet seg sammen i nettverket *Redes Cristianas*. De har et utmerket nettsted hvor de bringer nyheter og kommentarer fra Spania og Latin-Amerika: redescristianas.net.

Nye biskoper

Sist uke ble en ny biskop i Bilbao, Baskerland, utnevnt. Det dreier seg om en meget velutdannet mann med flere doktorgrader, blant annet i medisin fra Opus Deis universitet i Navarra. Han er kjent som en sterk tradisjonalist, og han er ung så han kommer til å dominere i Baskerland lenge. Denne utnevnelsen følger etter utnevnelsen av en annen konservativ biskop til San Sebastian, Baskerland, for kort tid siden. Der undertegnet 70 prosent av prestene i stiftet et brev til paven med bønn om å få utnevnt en annen kandidat. De ble ikke hørt.

Nå er det ikke noe nytt at spanske biskoper er konservative og tradisjonalister. Men det disse to biskopene i tillegg har felles, er at de er tydelige nasjonalister.

Arven fra borgerkrigen

Francos krig begynte som en kamp mot en demokratisk valgt regjering fra sentrumvenstre. Det ble en kamp mellom på den ene siden Franco og hans parti, kirken og kongemakten,

DEN HELLIGE FAMILIE: Paven skal under sitt besøk i Spania innvie *La sagrada familia* (over), den berømte kirken tegnet av Antonio Gaudí i Barcelona. Deretter skal han til pilegrimskirken i Santiago de Compostela. Verdensungdomsdagene finner sted i Spania i 2011. Det kan se ut som om Vatikanet forsøker å gjenvinne et Spania som stadig distanserer seg mer fra tradisjonelle katolske verdier.

og på den andre side demokrater som blant annet var villig til å åpne for mer lokalt selvstyre for ulike regioner i Spania. Nasjonalistene ville ha en sterk sentralmakt, demokratene ville åpne for regionalt selvstyre. Det sterkt katolske Baskerland kjempet på demokratenes side mot Franco og nasjonalistene. (På et senere tidspunkt, da demokraten ikke fikk hjelp fra England og andre vestlige land, men måtte ta imot hjelp fra Sovjet, ble dette også Francos krig mot kommunistene.) Etter krigen støttet kirken Franco og hans diktatur.

I dag styres Spania av en regjering som vil gi regionene betydelig selvstyre. Kirken har erklært seg som motstander av denne politikken. Baskerne har i det store og hele vendt kirken ryggen, og nå har de altså fått to sterke nasjonalister som biskoper. Den offisielle kirken støtter utvetydig det konservative parti som er en forlengelse av Francos falangister. Katolikker som ikke støttet Franco og heller ikke støttet dagens konservative parti, får problemer som enten bringer dem over i alternativ kristen aktivitet, eller de gir opp kirken og kristentroen helt.

Litt statistikk

Fortsatt regner de fleste spanjoler seg som katolikker, men undersøkelser viser at antallet har sunket fra 83,5 % i 1998 til under 75 % i 2009. Halvparten av de 75 % sier at de aldri går til kirke med mindre de skal i bryllup eller begravelse eller lignende. Rundt 20 % sier at de går i messe ukentlig. Det er stadig færre unge som føler tilknytning til kirken. Dette får konsekvenser fordi mye tyder på at moderne mennesker i Europa ikke blir mer religiøse med alderen. Snarere tvert i mot.

Prestemangelen er merkbar, og gjennomsnittsalderen for prester er 67 år. Tusenvis av mennesker har funnet veien inn i de mange basismenighetene som finnes både i Madrid og i resten av landet.

Protestantiske kirker, særlig karismatiske samfunn, vokser kraftig i Spania, men først og fremst skjer en rask avkristning.

Den berømte feiringen med prosesjoner og opptrekk i forbindelse med den stille uke og påsken, fortsetter, men ser ut til å få stadig mer preg av folkløse og mindre av religion.

Katolske ungdomsdager

Paven har bestemt at de kommende katolske ungdomsdagene skal finne sted i Spania. Dette blir av mange sett på som et forsøk på å demonstrere kirkens styrke i landet og på å snu trenden med avkristning. En rekke konservative bevegelser står fortsatt sterkt. Disse er i stand til å mobilisere hundretusenvis av spanjoler til demonstrasjoner for tradisjonelle familieverdier. Men de har ikke greid å hindre regjeringen i å gjennomføre tiltak for eksempel for likestilling, kjønnsnøytrale ekteskap og abort.

Sexskandaler

I den senere tid har ulike saker med seksuelt misbruk dukket opp. Det er en utbredt oppfatning blant spanjoler at det har hersket "irske tilstander" også i Spania. Det forbindes imidlertid med så stor skam å ha vært utsatt for seksuelt misbruk at en antar at barrieren for å melde fra er svært høy. Bare filmskaperen Almodóvar har hittil våget å tematisere dette.

En annen krise

For tiden er det ikke bare kirken som opplever en krise i Spania. Finanskrisen har gjort enorm skade i dette landet som har satset så mye på å bygge seg opp som en moderne demokratisk stat. Det er mye som står på spill i Spania for tiden.

Et lyspunkt er de mange basismenighetene som har etablert seg både i Madrid og i andre

delar av landet. Dette er små menighetslignende enheter hvor messen feires og mennesker tar vare på hverandre. Det finnes også flere teologer som skriver og arbeider for å formulere troen på nytt i et språk som kulturen kan forstå og oppleve som relevant.

Den gamle tid da kirken var en maktfaktor i Spania, er forbi. Kanskje kan det åpne for en ny tid der en kirke uten makt forkynner Kristus inn i menneskers hverdag og blir en skapende faktor i deres håp.

EN KIRKE ASSOSIERT MED FRANCO: General Franco med kone og to kardinaler. Francos diktatoriske styre gjenoppbygget kirken i Spania etter borgerkrigen og ble gitt både støtte og privilegier av Vatikanet.

Selvransakelse

Av Mette Bruusgaard

Den katolske Kirke gjennomlever en krise, og krisen har flere ansikter. På mange områder er oppslutningen om Kirken synkende. Selv i tradisjonelt katolske land er døpte katolikker stadig mindre praktiserende. Færre søker seg til prekestillinger og ordenstjeneste. I mange land drukner Kirkens stemme som en moralsk kraft man lytter til og blir veiledet av. Selv om antallet katolikker nominelt øker, og Kirken har fremgang i nye områder, er det et faktum at Kirken ofte må kjempe mot både angrep og likegyldighet.

Det kan være mange grunner til dette. Kirken selv fremholder ofte dagens materialistiske livsholdning som årsak til at mennesker stadig stiller seg mer likegyldige overfor kristne verdier. Mange mennesker prioriterer økt velstand, opplevelser og underholdning fremfor såkalte "evige verdier". En økende vektlegging av personlig frihet og selvutfoldelse styrker manges ønske om å skape sin egen plattform og leve sitt liv slik de ønsker uten noen som helst korreksjon fra en moralsk instans. Også der man vektlegger ideelle verdier, kan et sterkt fokus på toleranse gjøre at man velger "à la carte" og på et humanistisk grunnlag mener å vite at en tilstrekkelig grunnholdning kan være at "du skal ikke plage andre; du skal være grei og snill og forøvrig kan du gjøre hva du vill". Sterke mediekrefter som ofte slår an tonen, fremstiller gjerne Kirken som en institusjon med liten relevans for moderne mennesker.

Alt dette er sikkert riktig nok, men det er ikke det eneste som kan sies om dagens krise. Kritikken har vært rettet fra mange hold – også innenfor Kirken – om en topptung kirkeledelse, en fjern og byråkratisk vaticanstat, om manglende demokrati og innflytelse for legfolk i Kirkens institusjoner, om kvinners svake stilling, om lite forståelse for moderne problemstillinger som likestilling og fødselsregulering. Kritikken har toppet seg etter de mange avsløringer av seksuelle overgrep og Kirkens egen uvilje til å ta problemstillingen innover seg, før "folkekrav" nærmest gjorde det umulig å ikke se skriften på veggen.

Sakte, men sikkert, går det opp for stadig flere at man ikke kan svare kritikken som kommer, ene og alene med motangrep. Man må kunne ha to tanker i hodet samtidig. Riktignok skal Kirken fortsatt påpeke alt det den ser av ufullkommenhet og gale valg i dagens verden, men samtidig må den innrømme at like viktig som å se "flisen i den andres øye" er det å se "bjelken i ens eget". Som påpekt av flere, er man kommet til et punkt der man etterspør selvransakelse. Man må rett og slett "beskikke sitt hus" for igjen å kunne bli en

slagkraftig røst i samfunn som på så mange måter har behov for budskapet om nestekjærlighet og tjeneste for andre.

Betyr så det at dagens krise ikke løses ene og alene ved at pedofile prester avsløres og må ta sin straff og at Kirken yter den hjelp den kan til ofrene? Nei, vil mange hevde. Den prosessen som Kirken har vært igjennom siden skandalene fra USA begynte å innta avisoverskriftene, har avslørt mange grunnleggende problemstillinger som også berører flere av de andre konfliktområdene som Kirken må ta stilling til.

Viljen til åpenhet

Av stor betydning her er viljen til åpenhet. Det har vært med stor sorg og smerte både for ofre for overgrep og deres nærmeste, men også for den jevne katolik, å erfare det kolossale tillitsbrudd som ligger i det at kriminelle prester er blitt beskyttet av Kirken gjennom å bli forflyttet og ikke anmeldt, mens de i enhver annen sammenheng ville ha måttet svare for sine forbrytelser. Riktignok er det steder i verden der presten *per se* vil bli oppfattet som nærmest uten lyte, men for de fleste moderne katolikker kommer det ikke som noe sjokk at også prester kan trå feil – og til og med begå kriminelle handlinger. Det er selvfølgelig trist, men en kjensgjerning man må erkjenne i lys av erfaring og realisme. Det de fleste imidlertid *ikke* var forberedt på hverken å innse eller akseptere, var en type ukultur eller "kameraderi" som man helst assosierte med andre miljøer, men som altså var høyst levende langt opp i høyere kirkelige kretser: Det at man for egen anseelse, for Saken, var villig til å ofre uskyldige mennesker for å kunne bevare en velpolert fasade, kom som et stort sjokk på mange. Den Store Stillheten etterpå har vært knugende i mange sammenhenger – selv om det også har vært gitt positive signaler bl.a. gjennom vår egen biskop som har ønsket åpenhet og opprydding.

Spørsmålet om lojalitet

Nær knyttet til denne problemstillingen er spørsmålet om lojalitet. Lojalitet er et vakkert begrep, men det må alltid sees i en sammenheng og kan ikke løsrides fra sannhet og rettferdighet. Det er aldri likegyldig hva eller hvem man er lojal ovenfor. Vi husker alle så altfor godt hva lojalitet mot regimer og ideer kan føre til der man er villig til å være lojal uten å stille noen kritiske spørsmål.

Dessverre er det ikke bare politiske regimer som til tider har stillet krav om blind lojalitet. Fenomenet er heller ikke ukjent i religiøse kretser der man undertiden er villig til å ofre både seg selv og andre ut fra en fundamentalistisk tro på at man har retten på sin side. For enkelte vil lojalitet da bety at man fullstendig lukker øynene for de feil egen gruppe måtte gjøre, fordi dette

ellers kunne oppfattes som om man inntar en angrepsposisjon eller er "gått over til fienden".

Et religiøst samfunn eller en liten menighet kan fungere nesten som en familieenhet der båndene er sterke. Det skal lite til av kritikk eller mishagsyttringer før dette tolkes som krenkelser eller illojalitet, selv om det var konstruktivt ment. En indre gruppejustis kan kreve stor ydmykhet av den enkelte i form av å tilside sette egne meninger og en aksept for at det er til fellesskapets beste at det som kan oppfattes negativt av omverdenen, holdes skjult og ties om. De som ikke innordner seg et slikt system, kan lett bli ofre for utfrysning og varig utestengelse, og mange som har hatt hele sitt liv knyttet til en slik spesiell gruppe, kvier seg derfor for å gå til et slikt skritt. Vi har nok av eksempler også fra katolsk virkelighet på at mennesker som har hatt avvikende meninger eller opptrådd som "varslere" i sammenhenger der det var påkrevet å vise til ting som ikke var som de skulle, har blitt "plassert i uthuset" og utestengt fra det gode selskap.

Å akseptere det frie ord

I mange sammenhenger handler det derfor i siste instans om å akseptere det frie ord. "Å sette problemer under debatt" var realismens slagord som innvarslet en ny og spennende epoke i litteraturhistorien. Kirken bør også i større grad våge en slik debatt. Den har for lengst i teori akseptert alle kristne – også legfolket – som Guds folk, men ikke alle Kirkens ledere er like innstilte på "å lytte til grasrota". Mange henger igjen i tradisjonelle oppfatninger av presten som snakker *til* og ikke *med* sin menighet og har ikke helt vennet seg til en situasjon der dem de snakker til, er velutdannede mennesker som kan trekke selvstendige slutninger. At også kvinner har egne meninger og rett til det, kan komme som en overraskelse på enkelte!

Fra tid til annen fremholdes med styrke det argumentet at Kirken ikke kan styres etter demokratiske prinsipper. I ett perspektiv er naturligvis dette riktig. Kirken er forvalter av sannheter som skal forsvares og bevares ned gjennom historien, og kjernen i det kristne budskap kan aldri legges ut til folkeavstemning!

Samtidig har Kirken også en verdslig side, og det er ingen grunn til at ikke problemer kan settes under debatt hva den angår. Ved å gi legfolk mer innsyn og større medbestemmelse på områder som angår den delen av Kirkens liv som er "av denne verden" vil Kirken ikke bare berikes, den vil også kunne bygge et forsvarsverk mot egen blindhet i forhold til problemstillinger som stadig melder seg. Ikke minst er dette viktig i Den katolske Kirke der et sølibatært presteskap og legfolket lever i en nokså ulik virkelighet. Det samme kan sies om viktigheten av å lytte til katolske kvinner, som ikke bare utgjør mer enn

halvparten av det aktive kristenfolket, men som også kan være et aktivum og et korrektiv i en mannsdominert kirke. At den enkelte katolikk oppfordres til å komme frem med sine meninger, betyr ikke at han eller hun skal sette den endelige dagsorden for veien videre, men i den debatten som bør komme på ulike områder i en kriserammet kirke, er det viktig å få belyst ulike spørsmål fra mange synsvinkler.

En eldre from dame jeg kjente, hadde en liten figur av et esel stående på skrivebordet. Eselet vippet hodet opp og ned når man kom borti det. "Hvorfor har du denne figuren her?" spurte jeg.

"Det er for at eselet skal lære meg å si *ja* og ikke også når jeg helst vil si *nei*," svarte damen.

Det rørte meg som en vakker påminnelse om å lære å sette egenviljen til side. Men livet har lært meg at det er like viktig å sette foten ned når urett og overtramp begås. Også det kan bety å sette noe høyere enn seg selv.

Mette Bruusgaard var i mange år leder av Norsk katolsk kvinneforbund. Hun er nå redaktør i forbundets medlemsblad *NKKF-nytt* hvor denne artikkelen tidligere har vært publisert.

Brev fra Evo Morales til paven: Demokratiser kirken!

I Latin-Amerika har flere land for tiden presidenter som prøver å gjennomføre en sosialistisk fordelingspolitikk med særlig vekt på å forbedre kårerne til urbefolkningsgrupper og andre marginaliserte. I Ecuador regjerer president Rafael Correa som er praktiserende katolikk. I Paraguay har en tidligere biskop, Fernando Lugo, inntatt presidentembetet. Begge møter, i likehet med presidenten i Bolivia, betydelig motstand fra konservative biskoper og en tradisjonell overklasse. I Bolivia er Evo Morales president. Han er den første indianer som har vervet. Nylig besøkte han paven i Rom. Etterpå skrev han til pave Benedict:

“Hans Hellighet: Det var min mor som, da jeg var veldig ung, sa at jeg skulle be med lukkede øyne og bøyd hode mens jeg tenkte på livsvisdommen i Fader vår og i Ave Maria. Og når jeg minnes disse erfaringene, som medlem av vår katolske kirke, reflekterer jeg kontinuerlig over hvordan Jesus Kristus lærte oss om kjærlighet, rettferdighet, likeverd og hengivelse til nesten.

Disse refleksjoner fører meg til i dyp respekt, å framføre behovet for å overvinne krisen i kirken, som, slik De selv sa det, er såret av synd. Det er tvingende nødvendig å demokratisere og humanisere dens klerikale struktur.

Den må demokratiseres slik at alle Guds døtre og sønner, som er like i hans øyne, får de samme religiøse rettigheter og kvinner kan ha få de samme muligheter som menn til helt og fullt å utøve presteskap.

Og på samme måte som Jesus ble menneske og levde som menneske blant oss for å forstå oss bedre, må ikke kirken fornekte en fundamental del av menneskenaturen. Derfor bør sølibatet oppheves. Slik vil flere døtre og sønner av våre prester bli anerkjent av sine fedre. Slik kan vi få et ærligere forhold til virkeligheten.

På samme måte og med stor kraft må vi beskytte våre sønner og døtre mot de prester som utnytter den tillit de unge skulle ha til dem og misbruker dem. De som begår disse grusomhetene, synder og skader.

Jeg er sikker på at Hans Hellighet vil verdsette disse forslagene som jeg i ydmykhet framsetter for å bidra til å lukke sårene til kirken vår.

Så sier jeg farvel, i det jeg forsikrer Dem om den dypeste oppmerksomhet,

Evo Morales Aymà, president i den flernasjonale staten Bolivia.”

FRITTALENDE: Under møtet med paven 17. mai i år kom Evo Morales med kritikk mot at Den katolske kirke ikke ordinerer kvinner og oppfordret til å avskaffe sølibatet.

Katolsk Akademi høsten 2010

OKBs Katolsk akademi inviterer til følgende samlinger høsten 2010:

Lørdag 25.09: Den bysantinske Kristus
Ved professor i filosofi Torstein Tollefsen

Lørdag 23.10: Hvordan kunsten kan utfordre oss i forhold til troen
Ved professor i kunsthistorie Gunnar Danbolt

Lørdag 27.10: Katolsk mystikk som evangelisering
Ved biskop Anders Arborelius OCD av Stockholm

Les mer om samlingene på *katolsk.no*

Liturgiska kläder

Av Ritva Maria Jacobsson

I urkyrkan var det ingen som använde speciella dräkter när man firade gudstjänst. Det fanns inte kyrkor, utan lovsången och kärleksmåltiden tog plats i en sal, som någon av församlingsmedlemmarna kunde erbjuda. Gudstjänsterna var på folkets språk, alla förstod, alla deltog. Mycket av firandet hade man övertagit från synagogan, t ex att sjunga Psaltaren. Huvudansvaret i församlingen hade biskopen, ett ord som egentligen betyder "uppsyningsman".

Förändringarna i kyrkan kommer gradvis: dogmerna formuleras, gudstjänsten berikas och utvecklas, församlingsorganisationen växer fram. Ändå kan man se att just tiden 300-400 innebär en stor och kvalitativ förändring på många områden. Århundradet hade börjat med den sista stora förföljelsen mot de kristna i det romerska riket, under kejsar Diocletianus, år 303. Tio år senare kommer kyrkofreden, under kejsar Konstantin, som använder sig av den kristna religionen som ett maktinstrument, i stället för att förfölja den. I slutet av 300-talet är den romersk statsreligion.

För gudstjänstbruk använder man i Rom de stora basilikorna, som från början hade byggts för domstolsförhandlingar och som saluhallar – de blir modeller för de klassiska kyrkobyggnaderna. Liturgin inför nu mycket som hör till hovceremonielet,

såsom de många bugningarna och knäfallen, facklor och rökelse.

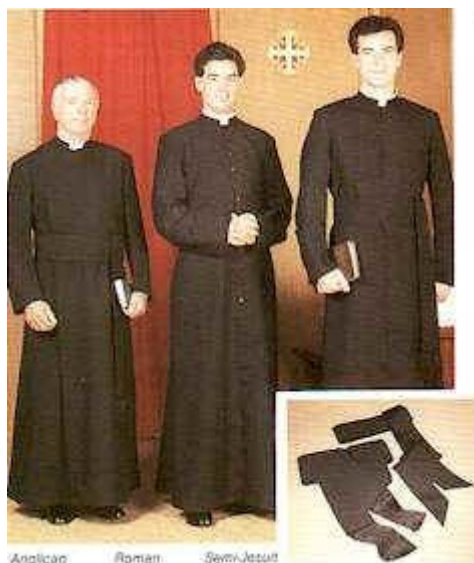
Det är under åren 300-800 som den liturgiska dräkten formas, med stor skillnaden mellan civil och liturgisk dräkt. Nu ikläder sig biskopen inte bara sina finaste egna kläder utan börjar använda särskilda liturgiska skrudar, formade efter det kejsarliga hovet. Ovanpå tunikan, den fotsida mässkjortan eller alban, bär han stolan, det broderade bandet över skulderna, och däröver en praktfull

överklädnad - mässshaken.

Den var från början ett plagg för att skydda mot regn, antikens kapp, skuren med ringning för huvudet, och utvecklades till att bli vad vi idag kallar för mässshake. I den grekisk-romerska världen bars dräkten av alla. Som liturgisk dräkt är den känd sedan 300-talet i Gallien, i Spanien från 633 och i Italien nämns den på 700-talet. Allt som kunde öka vördnaden inför gudstjänsten gjordes, så också den kultiske ledarens klädsel vid altartjänsten. År 1000 bestämdes att mässshaken skulle vara obligatoriskt mässplagg för biskopar och präster. Broderier utfördes av silke och guldtråd, ibland i sådant omfång att mässhakarna blev tunga att bära. Det finns exempel på sådana som väger upp mot 17 kg. Mitran, biskopsstaven, biskopsringen, ja t.o. m.

särskilda skor och handskar kommer till under denna tid. Den toppiga, trekantiga mitran görs till en symbol för de eldslågor som vid den första kristna pingsten stannade över apostlarnas huvuden. Den blir alltså ett tecken på biskoparnas apostoliska uppgift.

Det är ganska naturligt att man använde dräkten för att skicka ett budskap. När

LANG UNDERKJOLE: (Romersk-katolsk i midten). Siden 1700-tallet har soutane vært hovedplagget i den tradisjonelle presteklesdrakten. Historisk sett regnes soutane å stamme fra tunikaen som i det gamle Roma ble brukt under togaen, og et lignende underplagg som ble brukt i det gamle Hellas. Den antikke forankringen er typisk for kirkens liturgiske klær siden egne liturgiske antrekk først ble vanlig etter at kristendommen ble statsreligion på 300-tallet. Fra da av ble de liturgiske klærne utformet etter modell av det man iførte seg ved det keiserlige hoff.

Israel skulle utöva sin kult och samlades kring arken och lagens tavlor, skulle även kultledaren, d.v.s. prästen, bära en sakral skrud. En utförlig beskrivning från Israels begynnelsestid finns där Gud utser Aron och hans söner att bli präster åt Guds folk. Den har fortfarande en viss påverkan på dagens liturgiska dräkt. "Och du skall göra åt din broder Aron heliga kläder till ära och prydnad. Och du

skall tillsäga alla edra konstförfarna män, som jag har uppfyllt till vishetens ande, att skola göra kläder åt Aron, för att han må helgas till att bli präst åt mig. Och dessa äro de kläder, som de skola göra: bröstsköld, efod, kåpa, rutig livklädnad, huvudbindel och bälte. De skola göra heliga kläder åt din broder Aron och hans söner, för att han må bli präst åt mig." (2 Mos. 28:2) och Efoden skulle göras av guld och av mörkblått,

purpurrött, rosenrött och tvinnat vitt garn, i konstvävnad. (2 Mos. 28:6) Denna Efod blev en förebild till den mässhake som kyrkan antog som sin mässskrud och som än idag används inom kyrkan.

Man vill alltså på många olika sätt göra gudstjänsten så skön som möjligt, med en prakt och skönhet för alla sinnen och till Guds ära. Man kan i detta se två tendenser. Den ena är att aldrig ändra en tradition. Detta är typiskt för all religion. När det gäller de liturgiska skrudarna är konservatismen grundläggande. Den germanska dräkten med korta skjortor och sedan med byxor accepteras aldrig inom kyrkan, vare sig inom liturgin eller för

präster och munkar.. Dräktskicket från cirka 300 har i princip konserverats. Den liturgiska färgkanon som vi fortfarande följer är dock sen, från 1200-talet. Den andra tendensen är att prakten ökar, och framför allt att en rik symbolik utvecklas. När celebranten ikläder sig de olika delarna av gudstjänstdräkten, läser han särskilda böner för varje del.

Dekorationerna speglar de heliga berättelserna från bibeln och helgonens liv skildras, i broderier, helst på siden. Varje tid fogar till av sin konstfärdighet, t ex de utsökta spetsar som pryder mässkjortor. Och varje plagg får en symbolisk betydelse. Vår egen tids textilkonst har rika uttryck i de liturgiska dräkterna, men nästan alltid i samverkan med traditionen.

Men naturligtvis finns också en reaktion mot detta. Olika kloster-reformatorer har sökt förenkla de liturgiska dräkterna, t ex

cistercienserna. Påven Paulus VI tog i Vatikankonciliet andan bort en del av den liturgiska prakten, men vår nuvarande påve Benedictus XVI tycks stegvis vilja återföra den.

Ritva Maria Jacobsson er professor emerita i middelalderlatin ved Stockholms universitet. Hun har blant annet forsket på latinske messesanger (troper).

OPPRINNELIG EN REGNFRAKK: Messehagelet var opprinnelig ment for å beskytte mot regn, den var antikkens sekulære kappe.

Sagt av biskoper

Erkebiskop Coleridge, Canberra, Australia:

Presters misbruk av barn er "kulturelt heller enn personlig betinget, i alle fall her i Australia," sier han. "Det er ikke noen enkeltfaktor som gjør presters misbruk av unge til et kulturelt fenomen. Det er heller en kompleks kombinasjon av faktorer som jeg ikke mener å forstå fullt ut, men som jeg forstår bedre nå enn tidligere:

- en svak forståelse og kommunikasjon av kirkens lære om seksualitet, spesielt synlig i en rigid holdning til kropp og seksualitet
- prestenes sølibat, ikke i seg selv, men som bakgrunn for at menn med pedofile tendenser, ofte uten å vite det selv, søkte seg til presteseminarene
- klerikalisme forstått som et makthierarki og ikke som tjeneste. Dette henger sammen med seminarutdannelsen.
- en viss triumfalisme i Den katolske kirke, en slags institusjonell stolthet, er en annen faktor. Det er mye i Den katolske kirkes kultur og tradisjon som vi med rette kan være stolt over ... Men det kan være en mørk side ved dette, som leder til en beslutning om å beskytte kirkens omdømme for en hver pris.
- kirkens kultur for tilgivelse kan føre til at man ser alle ting mer i lys av synd og tilgivelse enn av kriminalitet og straff.
- en kultur av skjønn som ble formørket når det ble brukt til å skjule kriminalitet og beskytte kirkens og prestenes omdømme.

Bishop Moriarty, Irland:

Sannheten er at den lange kampen som ofrene har ført for å bli hørt og respektert av kirkelige autoriteter, har avslørt en kultur inne i kirken som mange vil beskrive som ukristen. Folk kjenner ikke igjen Herrens ømme og uendelige kjærlighet i de smale erkjennelsene av ansvar og i det fundamentale fravær av medlidenhet og ydmykhet.

Erkebiskop Martin, Irland:

Martin har snakket om å endre både presteutdannelsen og dannelsen av legfolk til pastoralt arbeid. Han arbeider for at prester, diakoner og legfolk som skal inn i pastoralt arbeid, "må få ta deler av sine studier sammen for at det kan skapes en bedre kultur for en samarbeidende tjeneste. Den smale klerikalistiske kulturen må bli eliminert."

Men før fornyelsen kan komme, må folk bli oppmerksom på behovet for den. ... Det er fortsatt sterke krefter som vil hindre sannheten

i å komme fram. ... Og det er tegn til fornektelse av ansvaret for det som skjedde.

Biskop Dowling, Sør-Afrika:

The Southern Cross (australsk katolsk avis) publiserte nylig et bilde av biskop Slattery med hans 'cappa magna'. For meg framstår et slikt bilde som triumfalisme i en kirke som er revet i stykker av skandaler med seksuelt misbruk. Det er ytterst uheldig. Det som skjedde der (i Washington) ligner en scene fra et middelalder hoff, og ikke det ydmyke og tjenende lederskap som Jesus satte som modell. Men det synes meg at dette også er et symbol på hva som har skjedd i kirken særlig fra pave Johannes Paul II ble biskop i Rom og fram til i dag.

Det dreier seg om "restaurering", en langsom og planlagt avkledning av den teologi, ekklesiologi, pastorale visjon, ja hele åpningen av vinduer som kom med Vaticanum II, for å gjeninnføre en tidligere modell av kirken som lettere lar seg kontrollere av en maktstruktur som nå kontrollerer alt i kirkens liv, - en struktur som kontrollerer alt gjennom et nettverk av kongregasjoner i Vatikanet, ledet av kardinaler som sikrer strikt oppfyllelse av alt som av dem blir vurdert som "ortodoks". De som ikke tilpasser seg, blir møtt med sensur og straff, for eksempel teologer som blir forbudt å undervise ved katolske fakulteter.

Irland etter katastrofen

Erkebiskop Martin av Dublin har gjentatte ganger beklaget at det går så langsomt å komme i gang med reformer etter de smertefulle pedofiliskandalene i landet. Han er en av de kirkeledere som har forstått at det som skal til, er en dyptgripende reform av kirkens strukturer. Men kirken i Irland er splittet. Mange prester og biskoper er fortsatt skuffet over at de er blitt hengt ut i media, og noen sier åpenlyst at erkebiskopen ikke burde ha samarbeidet med myndighetene for å få rensket opp. De motsetter seg reformer og gjør det vanskelig for ham å få gjennomført dem.

Erkebiskopen vil blant annet reformere presteutdannelsen og sørge for at prester, diakoner og legfolk som skal inn i særskilte tjenester får ta deler av sin utdanning sammen. Slik ønsker han å skape en ny kultur blant alle som er i kirkelig tjeneste. Han ønsker også en langt sterkere deltakelse av legfolk i ledelsen av menighetene.

Ikke alle prester holder på det gamle. Mange sliter med et anstrengt forhold til sine biskoper. De uttrykker at biskopene har en kjølig lederstil og de er skuffet over at så mange av dem beskyttet overgriperne. Ni velkjente irske prester har nå tatt initiativ til en ny presteforening i landet.

Den planlagte bevegelsen, Association of Catholic Priests, har reform av kirken som mål. I et forslag til manifest som skal drøftes og eventuelt vedtas i september, heter det at en ønsker en full implementering av Det annet vatikankonsils visjoner og lære. Det legges særlig vekt på det enkelte menneskes samvittighetsfrihet, på alle døptes likeverd og deltakelse i kirken samt en omdefinering av tjenester.

En vil legge vekt på alle døptes deltakelse ved valg av ledere, og all ledelse må være basert på tjeneste, ikke makt. Kvinner må få tilgang til alle tjenester. Kirkens syn på seksualitet må revurderes i erkjennelse av det mysterium som menneskelig seksualitet er og av de erfaringer og den visdom som finnes hos Guds folk.

Liturgisk feiring må benytte et språk som er enkelt å forstå og som er inkluderende og tilgjengelig. Det bør legges vekt på å styrke relasjonene til andre kristne og mennesker av annen tro. En bør erkjenne at kirke og stat er atskilt og har hver sine oppgaver.

Det har ellers vakt sorg og forvirring i Irland at paven nylig nektet å godta avskjedssøknaden til to hjelpebiskoper som har bidratt til å mørklegge pedofile forhold.

The Tablet og National Catholic Reporter

Bispevalg i Sveits

Større medvirkning fra legfolk ved utnevnelse av ny biskop?

I Sveits har en gruppe teologer, prester og legfolk i tjeneste i kirken, foreslått en endring i prosessen fram mot å få utnevnt en ny biskop i Basel stift. Vanlig framgangsmåte har vært at domkapittelet, som har 18 medlemmer, utarbeider en liste med forslag til seks mulige kandidater. Deretter kan den sveitsiske bispekonferansen stryke en eller flere kandidater som de anser som spesielt uegnet til vervet. Domkapittelet velger en av de gjenstående på lista og foreslår ham for paven som deretter utnevner en biskop.

Nå foreslås altså at prosessen utvides slik at domkapittelet først spør alle de troende om hvilke egenskaper de mener den nye biskopen bør ha. Dette kan skje ved brev til alle katolske huster, eller ved en oppfordring gjennom de lokale menighetsblade. Slik vil domkapittelet kunne få kunnskap om hva kvinner og menn i stiftet er opptatt av og mener at de trenger fra sin biskop.

Ingen foreslår at alle katolske kristne skal få stemme på sin biskop. Det ville være utopisk. Men å be de troende om råd med hensyn til kandidater, ville innebære en betydelig forbedring av det nåværende ordningen hvor legfolket ikke blir hørt i det hele tatt. De viser til pave Leo 1 (død 461) som uttalte: "Den som skal lede alle, må være valgt av alle."

bischofswahl2010.ch

Ordenssøstre i USA granskes av Vatikanet

Det vakte oppsikt og bestyrrelse da det ble kjent at Vatikanet ville gjennomføre en apostolisk visitasjon av ordenssøstre i USA. Og sjokkbølgene ble ikke mindre da det ble kjent at det parallelt med denne undersøkelsen av søstrenes tro og liv også skulle foregå en granskning av ordenssøstrenes lederkonferanse. Dette er høyeste nivå av granskninger som Vatikanet kan anvende og det ble tolket som uttrykk for dyp mistro til amerikanske ordenssøstre. Og noen i kirken gledet seg over at nå skulle nonnene endelig temmes. I prosessen med å leve ut den pastorale visjon fra Det annet vatikankonsil, hadde de mistet den ortodokse kjerne, mente noen.

Kardinal Franc Rodé, leder av Vatikanets *Congregation for Institutes and Consecrated Life and Societies of Apostolic Life*, og en av de hardere tradisjonalistene, ble satt til å lede den apostoliske visitasjonen. Han uttalte at undersøkelsen ble igangsatt fordi amerikanske katolikker, både ordensfolk, legfolk, presteskap og hierarki, skulle hat uttrykt bekymring for ordenssøstrenes ve og vel. Det ble snakket om irregulære forhold og unnlatelser i kommunitetene, sa han, og framfor alt dreide det seg om en viss sekulær mentalitet, og at en feministisk ånd kunne hadde spredd seg i kommunitetene.

I USA er det ingen innenfor kirken som nyter større respekt enn nettopp ordenssøstre. De har spilt en enorm rolle i samfunnet ved sitt sosiale og pastorale arbeid. Det kom derfor ikke som en overraskelse at da Vatikanet ba amerikanske menighetene om å gi penger til finansieringen av undersøkelsen, så ble svaret et kontant nei fra de fleste menighetene. Granskningen som skal pågå i tre år, er beregnet å koste en million dollar.

Søstrene har gitt uttrykk både for skuffelse, sorg og sinne over det som har skjedd. Samtidig har de oppmuntret hverandre til å stå oppreist gjennom hele prosessen. De har forholdt seg kjølig og saklig til spørreskjemaene de har fått tilsendt og svart minst mulig. Noen har ikke svart i det hele tatt, men bare oversendt kongregasjonens statutter.

Samtidig har de ufortrødent fortsatt sitt arbeid i skoler, sykehus, menigheter og andre institusjoner. De talte de amerikanske biskopene midt i mot da de støttet president Obamas kamp for helsereformer i landet.

Støtten fra amerikanske katolikker og fra ordenssøstre rundt om i hele verden har vært

formidabel. Og nå tyder mye på at søstrene kan komme styrket ut av granskningene som skal pågå i enda et år. De sier selv at de nå er enda dypere åndelig forankret og hengivne til Det annet vatikankonsils visjon av kirken. Selv om de var sinte i starten, så har granskningen trigget deres refleksjon over eget liv og ledet dem til på nytt å bekrefte deres religiøse identitet og misjon. Det spørsmålet som stadig reises av katolske kristne, er: Hvorfor blir nonnene gransket, og ikke de prester og biskoper som var involvert i pedofiliskandalene?

Søstrene ønsker ingen konfrontasjon med Rom, men de vet ikke hvilke vei vinden blåser. De får ikke selv kjennskap til de rapportene som sendes til Rom. Dette føles dypt urettferdig. Men samtidig vokser følelsen av fellesskap og solidaritet og håp, slik det nylig ble uttrykt på en stor konferanse for ordenssøstrenes ledere: "Vi må få spredt ordet om at Jesus er sentrum i vårt liv, at sjenerøsitet og godhet er det verden tørster etter, at ulikhet, mangfold og dialog ikke er skitne ord, men helt sentrale i et trinitarisk liv, selve hjertet i menneskelige relasjoner i samfunnet. Vi må være et vitnesbyrd om håp i verden."

ncronline.org

Mexico

Det skjer store forandringer i Latinamerika. I Argentina er det vedtatt en lov som åpner for kjønnsnøytrale ekteskap. Mexico er i ferd med å gjøre det samme. For det meste er kirken sterkt kritisk til denne utviklingen, men i Mexico har biskopen av Saltillo, den kjente menneskerettsforkjemperen Raúl Vera Lopez, tatt til orde for at det må bli slutt på fordømmene mot homofile. I et radiointervju forteller han at han kjenner flere homofile par som har adoptert barn og som lever et godt og forbilledlig familieliv. Svært mange barn i Mexico vokser opp med bare en forelder. De har det ofte langt vanskeligere enn barn i homofile eller lesbiske forhold. Et av parene som biskopen kjenner, har adoptert 20 barn som ikke ville hatt neon framtid om ikke disse to mennene hadde tatt seg av dem.

I biskop Veras bispedømme holdes det regelmessig spesielle messer for homofile og lesbiske. Biskopen peker på at mange av disse har gjennomgått store lidelser på grunn av fordømmer og fordømmelser både i sine familier og i samfunnet generelt.

Redes cristianas.

RETURADRESSE:

Også vi er Kirken, c/o Arild Ekker,
Gørbitz' gate 2, 0360 OSLO

Newman og Ratzinger om samvittigheten

Fra tid til annen forekommer det at katolske biskoper pålegger politikere som også er katolikker å utøve politikk i samsvar med kirkens lære. Det hender at politikere blir truet med utestengelse fra kommunionen om de ikke lyster. Det spørres om kardinal Newman, snart en helgen, ville akseptert dette. I sitt brev til hertugen av Norfolk hvor han polemiserer mot Gladstones angrep på pavelig ufeilbarhet, slår han et slag for samvittigheten. Han sier:

"Om jeg blir tvunget til å bringe religion inn i en toast etter middagen, (hvilket ikke synes aktuelt), vil jeg skåle - for paven om du vil - og allikevel først for samvittigheten, og deretter for paven."

Dette ligner på en kommentar av daværende professor i teologi Ratzinger, som i en kommentar til Vaticanum II skriver:

"Over paven som uttrykk for det bindende krav om kirkelig autoritet står den enkeltes egen samvittighet som må adlydes over alt annet, også om nødvendig i møte med krav fra den kirkelige autoritet. Denne vekt på den enkelte, hvis samvittighet utgjør hans høyeste og ultimale tribunal, en siste instans hinsides alle krav fra ytre sosiale grupper, utgjør et prinsipp i opposisjon til økende totalitarisme." (fra Joseph Ratzinger: Commentary to the Documents of Vatican II, Vol V, s 134, NY 1967).

**Sikre deg
plass på
seminar 2.
oktober!**

**leder@ogsavierkirken.no
eller
22 61 56 50 innen 29.
september**

www.ogsavierkirken.no